

نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و سوم، شماره ۷۱، زمستان ۱۴۰۲

بررسی نقش مبلمان شهری در ارتقاء کیفیت محیط شهری (نمونه موردی: شهر بندرعباس)^۱

دریافت مقاله: ۹۸/۱۲/۱۱ پذیرش نهایی: ۹۹/۴/۱۸

صفحات: ۱۶۷-۱۸۲

سپیده رئیسی قنواتی: دانشجوی دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد لارستان.

Email:

مرضیه موغلی: دانشیار گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران.^۲

Email: mmoghali@yahoo.com

محمدابراهیم عقیفی: استادیار گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ایران.

Email:

چکیده

با گسترش فزاینده شهرنشینی و افزایش جمعیت شهرنشینان و مشکلات ناشی از آن، فراهم آوردن امکاناتی برای رفاه حال شهروندان بیش‌ازپیش ضروری می‌نماید. امروزه اهمیت و نقش مبلمان شهری در خدمات‌رسانی و زیباسازی شهری بر هیچ‌کس پوشیده نیست و مبلمان شهری از اجزای ضروری و جدایی‌ناپذیر شهرها محسوب می‌شود. هدف از این مطالعه بررسی نقش مبلمان شهری در راستای ارتقاء کیفیت محیط شهری، شهر بندرعباس می‌باشد که به روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته است. گردآوری اطلاعات با استفاده از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی (پرسش‌نامه) صورت گرفته است. جامعه آماری این پژوهش را شهروندان شهر بندرعباس تشکیل می‌دهد که تعداد ۳۸۴ نفر از آن‌ها با استفاده از فرمول کوکران انتخاب و پرسش‌نامه پژوهش به روش تصادفی ساده بین آن‌ها توزیع شد. پرسش‌نامه پژوهش محقق ساخته است که روایی آن به‌صورت صوری و ظاهری به تأیید خبرگان رسید؛ و پایایی آن با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد. به‌منظور دستیابی به اهداف پژوهش، از آزمون‌های آماری T تک نمونه‌ای و رگرسیون خطی ساده در محیط نرم‌افزار spss25 استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که مبلمان شهری بندرعباس از نظر تناسب و زیبایی، توزیع مطلوب و رضایت شهروندان از مبلمان شهر بندرعباس در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. بررسی فرضیه‌های پژوهش نشان داد که مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن یعنی زیباسازی محیط، ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی و افزایش سرزندگی محیط شهری تأثیر مثبت و معناداری دارد.

کلید واژگان: مبلمان شهری، کیفیت محیط شهری، تناسب و زیبایی مبلمان، شهر بندرعباس

۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری خانم سپیده رئیسی قنواتی با عنوان ساماندهی مبلمان شهری در راستای خوانایی بخشی به شهر بندرعباس می‌باشد.

۲ نویسنده مسئول: گروه جغرافیا، واحد لارستان، دانشگاه آزاد اسلامی، لارستان، ۰۹۱۷۱۸۱۷۵۷۹

مقدمه

امروزه قریب به نیمی از مردم جمعیت کره زمین در شهرها زندگی می‌کنند (نوابخش و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۸۰). در سال‌های اخیر آگاهی فزاینده‌ای نسبت به نقش شهرها به‌مثابه نیروی محرکی برای نوآوری و جذب سرمایه و نیروی کار خلاق به وجود آمده است (مینهود^۱، ۲۰۱۸: ۳۴). همچنین فضای شهری به‌عنوان عنصر بنیادین شهرها در عصر جهانی‌شدن و تبادل سرمایه به‌عنوان جاذبه و مغناطیسی قدرتمند در معادلات رقابت بین شهرها به‌طور جد به ایفای نقش می‌پردازند. در همین راستا تلاش‌های قابل‌توجهی برای خلق فضاهای شهری جذاب و همچنین بهبود محیط شهری جهت جذب دیدارگران شهری، گردشگران شهری، سرمایه‌گذاران، نیروی کار و صاحبان مشاغل در حال شکل‌گیری است (محمدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۵). شهر امروز حاصل یک سیر تطور از دوران باستان، قرون وسطی، دوران نوزایی و انقلاب صنعتی است، به‌طوری‌که بسیاری از متفکران به بیان نظریات خود در باب شهر، پرداخته‌اند که از میان آن‌ها می‌توان به افلاطون، ارسطو، فارابی، فوریه، تونیس، لینچ، لوفبور، لودرو، هاروی^۲ و... اشاره کرد (قدیری و شهربابکی، ۱۳۹۵: ۹۶). شهر مفهومی است که می‌توان از زوایای گوناگون همچون اقتصاد، فرهنگ، قدرت، زمان، خشونت، بیان، نشانه‌شناسی، فضا و... به آن نگریست (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۳۱). وسعت و افزایش شهرنشینی در دهه‌های اخیر برنامه ریزان را بر آن داشته که به مسائل اقتصادی، فرهنگی و به‌خصوص نظام اجتماعی توجه ویژه‌ای داشته باشند و در صدد ایجاد و طراحی محیطی مناسب و دلپذیر برای شهروندان برآیند (بارتون^۳، ۲۰۰۴: ۱۷۸). چنین محیطی با گوناگونی بسیار، نوعی آزادی انتخاب به شهروندان می‌دهد و در واقع زمینه خلاقیت را فراهم می‌کند. فضای یک شهر حداکثر ارتباط را با مردم و زیستگاه پیرامونشان برقرار می‌سازد و خود نیز به‌صورت یک فضای رابط در تعاملات اجتماعی میان شهروندان عمل می‌کند و تنها راه برقراری درست ارتباط میان شهر و شهروندان و ارتباط میان شهروندان با یکدیگر به‌واسطه محیط شهری، ارائه امکانات مناسب شهری است. شهرها از فضاهای مختلفی تشکیل می‌شوند که هرکدام از آن‌ها برای حمایت و تسهیل برخی از فعالیت‌های فردی و اجتماعی و ایجاد معانی که شهروندان به آن‌ها نیاز دارند شکل می‌گیرند. با توجه به اینکه هر فعالیت به فضایی با ویژگی خاص یا قرارگاه رفتاری مناسب نیاز دارد، در صورت عدم وجود فضای مناسب کیفیت بروز نوع فعالیت‌ها دچار مشکل شده و در نهایت موجودیت شهر از جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی و هویتی با اختلال روبرو خواهد شد (فلاح، ۱۳۸۷: ۴۵). سازمان‌دهی مبلمان شهری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر شهری، سهم بسزایی در مطلوبیت و مطبوعیت فضا از نظر شهروندان دارد (آلوز^۴ و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۷۶). موضوع مبلمان شهری تا مدت‌ها در کشور ما امری لوکس گرایانه و فانتزی قلمداد شده است. نگاهی گذرا به فضاهای شهری کشورمان بیانگر این است که هنوز مبلمان شهری نتوانسته جایگاه و اهمیت خود را به‌عنوان یکی از امکانات ضروری به‌منظور تأمین آسایش شهروندان و افزایش کارایی و مطلوبیت سیمای بصری فضاهای شهری پیدا کند. پژوهش‌های انجام گرفته و گزارشات منتشر

۱ Meinhof

2 linche, Lofore, Lodro, Harvay

۳ Burton

۴ Alves

در این زمینه در اکثر شهرهای کشور و به‌خصوص در شهرهای میانه و کوچک‌اندام بیانگر وضعیت نامطلوب مبلمان شهری در این شهرهاست (شعبانی، ۱۳۹۲: ۳۴). اگر برنامه‌ریزی مبلمان شهری به‌درستی انجام گیرد، جریان، حرکت، سکون، تفریح و اضطراب در شهر تنظیم می‌شود (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۲۰). به فضای شهری روح بخشیده می‌شود، شناخت کامل هویت شهر امکان‌پذیر می‌شود (موره و دیگران، ۱۳۸۳: ۲). ایمنی، حفاظت، زیبایی و پاکیزگی (مهندسين مشاور زادبوم، ۱۳۸۶). راحتی و آسایش، ایجاد امنیت فراهم می‌شود (مرتضایی، ۱۳۹۳: ۵۴). تجهیزات موجود در یک شهر مدرن بودن، به‌روز بودن، زیبایی، تنوع و مواردی است که بسیار در ذهن شهروندان نفوذ می‌کند و وی را در مرحله اول دوستدار شهر یا بی‌رغبت به شهر می‌گرداند. در این میان، انتخاب و استقرار عناصر و تجهیزات عمومی و رفاهی در فضاهای مناسب، اغلب اوقات به شیوه خاصی انجام می‌گیرد و در نتیجه هیچ‌گونه انسجام طراحی و ویژه‌ای در آن‌ها به چشم نمی‌خورد و توجهی مباحث زیبایی‌شناختی آن‌ها نمی‌شود (آزادخانی و همکاران، ۱۳۹۲: ۶۵). همچنین در هویت بخشی و یکپارچگی فضا تأثیر بسزایی دارد. حذف مبلمان شهری از اندام شهر و یا نامناسب بودن آن می‌تواند زمینه‌ساز ناکارایی و اختلال در عملکرد نظام شهری شود و نیازهای متعدد را بی‌پاسخ بگذارد از جمله باعث آشفتگی بصری، ناامنی، عدم احساس آرامش و... می‌گردد (همان منبع، ۱۰۵). در شهر بندرعباس توجه و سرمایه‌گذاری کمتری برای اعتلای کیفیت فضای شهری نظیر اعتلای عناصر زیباسازی شهری از جمله مبلمان صورت پذیرفته و مطالعات و مشاهدات میدانی صورت گرفته حاکی از تعارض وضعیت مبلمان شهری بندرعباس با قوانین و ضوابط آن بوده است. با درک موارد گفته‌شده، این پژوهش درصدد پاسخگویی به این سؤال است که آیا مبلمان شهری بر ارتقاء کیفیت محیط شهری تأثیرگذار است؟

زول ایکسهن و همکاران (۲۰۱۱) در مقاله "تجزیه‌وتحلیل عناصر شهری و تأثیر آن بر سرزندگی شهر" عناصری بصری مانند المان‌های شهری، کارهای هنری بر روی جداره‌های شهری، کف‌سازی‌های مناسب و... را سبب سرزندگی شهر و فعالیت‌های انسانی و خوانایی فضایی برای ساکنان می‌دانند. بولدراک^۱ (۲۰۱۲)، در پژوهش خود با عنوان «تحلیلی بر استفاده از مبلمان شهری در تبلیغات شهری» با تأکید بر زیبایی و جذابیت‌های بصری، طراحی شهری که تمام ویژگی‌های شهری را به‌صورت منفرد موردبررسی قرار می‌دهد را به‌عنوان عملی که هویت یک خیابان را شکل می‌دهد قلمداد کرده است و با هویت جدیدی که خیابان به دست می‌آورد، رابطه بین انسان و شهرها، ضرورت وجود کیفیت بالای محیط زندگی و کیفیت زندگی نمایان می‌شود. در این تحقیق هدف نشان دادن بهترین استفاده از مبلمان شهری به‌عنوان بخشی از زندگی عمومی است. با در نظر گرفتن این ایده که طراحی گرافیکی و محصولات آن‌که در مبلمان شهری استفاده‌شده‌اند، میزان درک و خوانایی یک محیط را افزایش می‌دهند. یوسل^۲ (۲۰۱۳)، در پژوهش خود با عنوان «مبلمان خیابان و تسهیلات طراحی منظر شهری کاربر گرا» این‌چنین بیان می‌کند که مبلمان شهری باید متناسب با شدت فعالیت‌هایی که در یک مکان خاص وجود دارد باشد، در دسترس باشد و به‌دقت مکان‌گزینی شود تا جلوی دید را نگیرد و مانع حرکت نباشد و درعین‌حال هیچ ضرر و خطری به وجود نیآورد. این عناصر و اجزاء باید هماهنگ و ادغام‌شده

1 Boldak

2 yusel

باشند تا هم جذاب باشند و هم مورد استفاده مطلوب قرار گیرند. اگر مبلمان شهری به‌خوبی طراحی و برنامه‌ریزی شوند، می‌توانند هویت، تصویر ذهنی و کیفیت بصری فضا را افزایش دهند. مارتر جیمز و همکاران (۲۰۱۴) در مقاله "مبلمان شهری در شهرهای معاصر" مبلمان شهری را عاملی جهت توسعه رفتار اجتماعی در شهرهای معاصر می‌داند که این امر می‌تواند سبب پایداری شهر شود. تیزاندو آتکین^۱ و همکاران (۲۰۱۸) پژوهشی تحت عنوان نقش دسترسی به مبلمان حمل‌ونقل عمومی شهری و کیفیت محیط شهری در ارزش زمین شهری پرداخته‌اند. در این پژوهش نویسندگان ضمن تأیید نقشی که مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و به‌تبع آن ارزش زمین شهری دارند به این نتیجه رسیده‌اند که میزان دسترسی به حمل‌ونقل عمومی و کیفیت منظر شهری نقشی تأثیرگذار در ارزش زمین شهری دارد.

دهقانی الوار و همکاران (۱۳۹۶) به بررسی مبلمان شهری، مفاهیم و جایگاه آن در فضاهای شهری پرداختند هدف اصلی از این پژوهش نقش مبلمان شهری در آرامش شهروندان با تأکید بر پارک کوثر شیروان است. نتایج نشان می‌دهد که کیفیت مبلمان (طراحی، مکان‌یابی و گزینش) به همراه کیفیت فضایی حاصل از آن تأثیر مستقیمی در جذب شهروندان برای استراحت و ایجاد آرامش دارد و شهروندان ساکن در شیروان از مبلمان شهری مورد استفاده در فضای سبز پارک‌ها رضایت دارند و این به معنی آرامش شهروندان از مبلمان موجود است. حدادیان و همکاران (۱۳۹۷) به ارزیابی بصری شیوه‌های نصب مبلمان شهری به روش مهندسی کانسی نیمکت‌های موجود در منطقه فرهنگی و تاریخی شهر تبریز پرداختند در این پژوهش جلوه بصری شیوه‌های نصب مبلمان شهری مدنظر است. روش کلی برای ارزیابی زیبایی شهری، ترکیبی از دو رویکرد مردم محور و کارشناس محور بوده است. در پایان پیشنهادهایی برای هرچه زیباتر دیده شدن و زیبا ماندن محل و شیوه نصب یک مبلمان شهری با توجه به مخاطب قرار دادن طراحان، تولیدکنندگان و مسئولین شهری ارائه شد. می‌توان نتایج نظرسنجی انجام‌گرفته و پیشنهادات ارائه‌شده را برای دیگر عناصر و مبلمان شهری که دارای شیوه نصب مشابه مبلمان مورد مطالعه در این پژوهش (نیمکت) هستند، تعمیم داد. پور پرور و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی عملکرد مبلمان شهری با تأکید بر پیاده‌مداری شهر بروجرد، خیابان صفا پرداختند که نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که مبلمان شهری می‌تواند، تأثیر بسزایی در رغبت و انگیزه بیشتر شهروندان در استفاده از پیاده‌روها و مسیرهای پیاده شود و جذابیت استفاده از پیاده‌روها و مسیرهای پیاده در سطح خیابان صفا که جز خیابان‌های اصلی و درجه‌یک را دوچندان سازد. مبارکی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی و ارزیابی میزان رضایت‌مندی شهروندان از مبلمان شهری شهر مریوان پرداختند که نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت مبلمان در این شهر از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده است. عامل دسترسی، توجه به شرایط اقلیمی، توجه به استانداردهای رایج، مدنظر قرار نگرفته و به‌صورت نامرتب و درهم‌ریخته بدون توجه به معیار و ضوابط خاصی احداث شده است و طراحی و احداث مبلمان شهری در مقایسه با استانداردهای رایج دارای سطح پایینی است. شربتی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی عملکرد مبلمان شهری در فضاهای شهری شهر گرگان پرداختند که نتایج به‌دست آمده، مبلمان شهری بر زیباسازی و هویت بخشی فضاهای شهری، سلامت جسمانی و روانی شهروندان و کیفیت‌بخشی فضاهای شهری تأثیر دارد. هم‌چنین بین متغیرهای مبلمان

^۱ Tiznado-Aitken

شهری و جذب گردشگر در شهر گرگان و نیز بین متغیرهای مبلمان شهری و توسعه گردشگری شهری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد. میرزاعلی و همکاران (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به بررسی تأثیر مبلمان شهری بر کیفیت بافت فرسوده شهری پرداختند و به این نتیجه رسیدند که به‌مرور زمان و به دنبال دگرگونی‌های اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی-سیاسی ایران و همچنین گسترش فیزیکی-افقی و ناموزون شهرها به دلیل رشد سریع جمعیت شهری و مشکلات تأمین مسکن و ارائه خدمات موردنیاز برای شهروندان گونه‌ای دیگر از شهرها را به وجود آورد که امروزه به دو بخش قدیمی و جدید تبدیل شده‌اند که به دلایل مختلف فاصله میان این دو بافت شدت یافته است و عدم تطابق بافت با نیازهای نوین اغلب بافت‌های قدیمی در شهر تبدیل به بافت‌های فرسوده شهری شده‌اند. شمس‌الدینی و نصیبی (۱۳۹۸) پژوهشی با عنوان نقش و جایگاه چیدمان مبلمان شهری در شادابی و سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: مناطق ۱۱ گانه شهرداری شیراز) انجام داده‌اند. نتایج بیانگر آن بود که نحوه چیدمان مبلمان شهری بر شادابی فضای شهری در سطح معناداری ۰,۰۰۰ تأثیر دارد. همچنین این امر در بین سایر متغیرهای مبلمان شهری (تفریحی-فراغتی، خدماتی، زیست‌محیطی، بهداشتی، ترافیکی و تجهیزات و تأسیسات) در سطح معناداری ۰,۰۰۰ توانسته است بر شادابی فضای شهری تأثیرگذار باشد. بر این اساس می‌توان بیان داشت که بهره‌گیری متخصصان شهری در داخل و خارج از کشور در زمینه طراحی مبلمان شهری چه در بحث ابزارها و چه در بحث محیطی می‌تواند زمینه‌ساز ساختار نظام‌مند آن شده، به شادابی بیشتر شهری منجر شود. کاغذلو و همکاران (۱۳۹۹) پژوهشی با عنوان ارزیابی تأثیرات کیفیت منظر شهری در ارتقای پیاده‌مداری در فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه: شهر رامیان) انجام داده‌اند. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده حاکی از آن است کیفیت‌های بصری نقش غیرقابل‌انکاری در ارتقای پیاده‌مداری در فضاهای عمومی دارد (با توجه به اینکه عامل اول شناسایی شده عامل کالبدی-بصری، اجتماعی و زیست‌محیطی و شامل ابعاد زیبایی‌شناختی و کارکردی نظیر: وضعیت مبلمان شهری، فضای سبز و پارک، وضعیت بناهای خاص فرهنگی مانند نمایشگاه‌ها، وضعیت فضاهای گردشگری است). بهره‌گیری از عوامل یاد شده، می‌تواند به‌عنوان راهکاری عمده جهت خلق فضاهای شهری پیاده‌مدار تلقی گردد. آنچه موجب برجستگی پژوهش حاضر نسبت به پیشینه تحقیق شده است؛ در نظر گرفتن نقش مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های کیفیت محیط شهری است.

مبانی نظری

مبلمان شهری

در فضای خشن میان ساختمان‌ها و بناها، وسایل و ضامم مکملی نیاز است تا زندگی شهری را سامان بخشد، تجهیزاتی که مانند اثاث یک خانه، امکان زندگی را در فضای محصور میان سنگ و بتون و شیشه فراهم آورد. این عناصر جریان حرکت، سکون، تفریح، بهداشت و... را در شهر تنظیم می‌کنند و به آن روح می‌بخشند (زنگی آبادی و تبریزی، ۱۳۸۹: ۴۵). مبلمان شهری وسایلی هستند که در راستای ارتقای کیفیت محیط شهری و همچنین در جهت آسایش شهروندان استفاده می‌شود (بولداک^۱، ۲۰۱۲: ۳۲۶). مبلمان شهری یا مجموعه اثاثه

^۱ Bulduk

یک محل که به جای آن می‌توان از کلمات شهرفراز، تجهیزات، اثاثه، مبلمان خیابانی و مبلمان فضای باز استفاده کرد؛ به این تسهیلات و امکانات در انگلستان، مبلمان خیابانی و در آمریکا، مبلمان فضای باز یا مبلمان همگانی گفته می‌شود؛ اما رایج‌ترین اصطلاح همان مبلمان شهری می‌باشد که دامنه مفهومی و کاربردی این واژه بسیار گسترده است. مبلمان شهری به مجموعه وسیعی از وسایل، اشیاء، دستگاه‌ها، نمادها و عناصری گفته می‌شود که چون در شهر و خیابان و در کل، در فضای باز نصب شده‌اند و استفاده عمومی دارند، به این اصطلاح معروف شده‌اند به عبارتی دیگر عناصری مانند نیمکت‌ها، ایستگاه‌های اتوبوس، علائم، منابع نوری، صندوق‌های پستی، سطل‌های زباله، گل جاییها و... که برای راحتی، آسایش و زیبایی بیشتر، ارائه اطلاعات، کنترل حرکت، ایجاد امنیت و رفاه کاربران در فضاهای شهری قرار داده شده‌اند مبلمان شهری نام دارد (امینی و همکاران، ۱۳۸۵: ۳۴). مبلمان شهری که خواستگاه اولیه آن، خیابان، کوچه، میدان و پارک می‌باشد از جمله عناصر سازنده فضای شهری شمرده می‌شوند که کمیت و کیفیت، زیبایی، راحتی، دوام و محل استقرار آن نقش بسیار اساسی در دستیابی به شهری زیبا و سالم دارد (مرتضایی، ۱۳۸۱: ۶۷). در حقیقت مبلمان شهری به اجزاء غیرثابت فضاهای شهری گفته می‌شود که به‌عنوان عناصر مکمل در میان فضاهای میانی ساختمان‌ها و بناها قرار می‌گیرند (زنگی‌آبادی و تبریزی، ۱۳۸۹: ۶۱). مبلمان یا اثاثیه شهری اشیایی هستند که به‌منظور آسایش و راحتی، ارائه اطلاعات، کنترل حرکت، حفاظت و بهره‌گیری توسط استفاده‌کنندگان در فضاهای شهری واقع شده‌اند. این عناصر کارکرد عمومی دارند و وجود آن‌ها در فضاهای شهری برای تأمین نیازهای عمومی شهروندان، امری ضروری است (قرهخانی، ۱۳۹۴: ۴۱). تمامی عناصری که در فضای عمومی شهری به‌خصوص میدان‌ها، خیابان‌ها و پارک‌ها برای افزایش میزان ایمنی و سطح آسایش و زیبایی محیط نصب و ساخته می‌شوند و منظر شهری را تشکیل می‌دهند مبلمان شهری نامیده می‌شوند (ویدال، پانتروجا، ۲۰۱۹: ۴۷۰).

مبلمان شهری و کیفیت محیط شهر

در اولین کنفرانس هابیتات سازمان ملل متحد در سال ۱۹۷۶ مفهوم کیفیت محیط شهری برای اولین بار در یک مجمع رسمی بین‌المللی مطرح شد. در این کنفرانس کیفیت محیط را با برآورده کردن نیازهای اساسی انسان و عدالت اجتماعی مترادفی دانستند. این نیازها عبارت‌اند از غذا، مسکن، شغل، بهداشت، شرافت، امکان پیشرفت فردی و توزیع عادلانه درآمد. در دهه ۱۹۸۰ افزایش علاقه حرفه‌ای در اندیشه و تعریف کیفیت زندگی مشاهده می‌شود. این علاقه بیشتر به سمت استفاده از مفاهیم کیفیت محیط درک مفهوم کیفیت زندگی است (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۹). برخلاف تعریف عینی از توانایی زندگی شهری، کیفیت محیط‌زیست شهری یک وابستگی، نه به نسبت مطلق و در معنای دقیق، وابسته به مکان، زمان و هدف در سیستم مورد ارزیابی است. این دیدگاه ادعا می‌کند که کیفیت یک ویژگی ذاتی در محیط‌زیست نیست، اما تابع مربوط به رفتار متقابل ویژگی‌های زیست‌محیطی و ویژگی‌های فرد است و البته این یک اصل بدیهی است که به‌منظور به دست آوردن درک درست از کیفیت محیط‌زیست شهری به‌کارگیری هر دو عامل ارزیابی عینی و

^۱ Vidal, Sánchez-Pantoja

ذهنی ضروری است (کیایی، ۱۳۹۶: ۱۰۲). تعریفی که ون پل از این مفهوم ارائه می‌دهد بدین صورت است: کیفیت محیط شهری « مفهومی واجد ارزش ذهنی از عینیت‌های محیط محسوب می‌شود. این ارزش به واسطه ارزش «محیط شهری» که دربرگیرنده ویژگی‌های اساسی نظیر رضایتمندی فردی از مسکن، محله و همسایگان از محیط اطراف است، تعیین می‌شود. بدین ترتیب ارزش ذهنی کلی محیط شهری، معادل مجموع ارزیابی‌های صورت گرفته از ویژگی‌ها و مؤلفه‌های سازنده محیط است (رجب خواه ۱۳۹۶: ۶۷). ساخت و مکان‌یابی مبلمان شهری می‌تواند در کیفیت محیط شهری نقش بسزایی را ایفا نماید. همچنین با توجه به نظریه‌های نظریه‌پردازی چون کوین لینچ^۱، گیبونز^۲، اوبرهولستر^۳، پاکزاد و غیره که نقش المان‌های شهری را در هویت بخشی و یکپارچگی فضا و جلوگیری از اغتشاش بصری عامل مؤثر و مهمی می‌دانند و معتقدند مبلمان شهری که به خوبی در فضاهای تعریف شده باشد، می‌تواند به فضا کیفیت دهد (پردیس، ۱۳۹۷: ۳۲). ایجاد و یا حفظ کیفیت محیط شهری یکی از اهداف مهم کیفی است که در طراحی مبلمان شهری در نظر گرفته می‌شود. القای حس تعلق به فضای یک شهر از طریق مبلمان شهری از خصوصیات بارزی است که در بازسازی، نوسازی شهرها می‌تواند در نظر گرفته شود. هویت‌های اخلاقی، فرهنگی، تاریخی، علمی، مذهبی، فنی تکنولوژیکی و طبیعی تنها بخشی از عرصه‌هایی است که می‌تواند به بازشناسی فضاهای شهری آن هم از طریق عناصر مستقر در سطح شهر کمک نماید. (مرادی، ۱۳۹۵: ۵۶). تجهیزات و مبلمان شهری در هویت بخشیدن، ایجاد یا اصلاح فضاهای شهری تأثیرگذار است؛ به‌عنوان نمونه با استفاده از آبنا می‌توان کانون ایجاد کرد. در واقع این هویت است که از طراحی مبلمان و المان شهری رمزگشایی می‌کند و آن‌ها را برای درک و خوانایی بهتر قابل‌پذیرش می‌کند (الله‌آبادی، ۲۰۱۷: ۱۶۶).

خاطرات جمعی و فردی ناشی از هویتی که در طراحی مناسب المان‌ها و مبلمان شهری ایجاد می‌شود به نسل‌های بعد منتقل شده و در واقع کمک شایانی به حفظ هویت شهروندان که خود نقش بسزایی در حفظ هویت شهری ما نیز دارد، می‌کند. همخوانی طراحی مبلمان شهری با هویت شهروندان و محیط‌های شهری از اهمیت خاصی برخوردار است، چرا که همین همخوانی‌ها است که ارتباط بین طرح و محیط را برقرار می‌سازد و همین باعث سیما و منظر شهری مطلوبی از دید ناظر می‌شود (عربلو و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۲). به گفته‌ی حسن فتحی (معمار مصری): "بدبختانه، چشم آدمی مانند گوشش حساس نیست. وقتی صدای ناهنجاری می‌شنویم، ناخودآگاه از جا می‌پریم ولی هنگامی که چشمانمان تناسبی ناهنجار و ناهماهنگ با محیط را می‌بیند، یکه می‌خورد. مثلاً دردمان نمی‌آید. کاش چشم‌هایمان هم مثل گوش‌هایمان حساس بود." پس در طراحی مبلمان شهری باید به عاملی مهم چون خوانایی و سازگاری با محیط نیز توجه زیادی کرد چرا که خوانایی در طراحی مبلمان و المان‌های شهری احساس امنیت شهروندان را بالا می‌برد و حالت ابهام را از آن‌ها دور می‌سازد و به شناخت بهتر محیط و تصویر ذهنی از آن کمک بسزایی می‌کند و توجه به این عوامل، منظر شهری را نیز، تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (فیضی و همکاران، ۱۳۹۳: ۳۱۴-۳۱۵). بر طبق گفته تاملینسون^۳: هویت فرهنگی به‌عنوان نتیجه سال‌ها و قرن‌ها زندگی اجتماعی و تعامل حیطه‌های جغرافیایی است، به این منظور که این

¹ Linche, Gibonze

² Oberholster

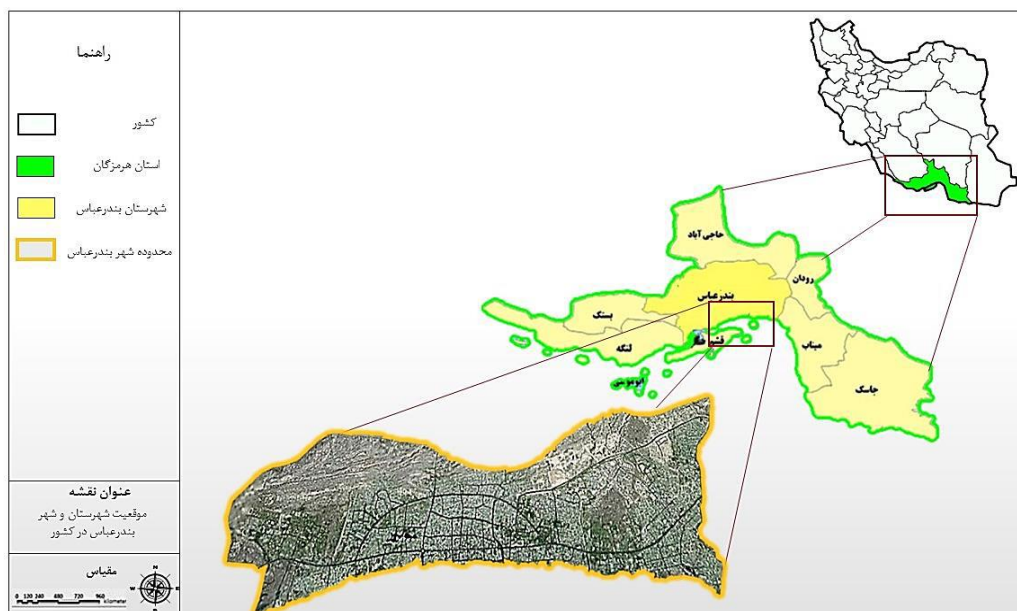
³ Tamilsone

حیطه‌های جغرافیایی تشکیل شده از پیوستگی طبیعی با گذشته‌اش، در واقع یک نتیجه فرهنگی از میراث‌ها و آثار دست‌نخورده که به مردم تعلق دارند (پاکزاد، ۱۳۸۵: ۶۷). عناصر مبلمان شهری، در واقع آرایه‌های سیما و منظر شهری هستند و جایگاه مهمی در شکل‌گیری هویت شهری و نظم بصری و کیفیت محیط دارند. این عناصر تصویری هوشمند، اصیل و صمیمی از یک شهر در ذهن ساکنان آن پدید می‌آورند (فلاح، ۱۳۹۲: ۸۹).

روش تحقیق

معرفی محدوده مورد مطالعه

شهر بندرعباس در مرکز استان هرمزگان واقع شده و در ۵۶/۱۷ طول جغرافیایی و ۱۱/۲۷ عرض شمالی می‌باشد. ارتفاع شهر از سطح دریا ۱۰ متر می‌باشد. آب‌وهوای شهر به علت موقعیت آن یعنی نزدیکی به مدار رأس‌السرطان و استوا و همچنین قرار گرفتن در کنار دریا، گرم و مرطوب است به طوری که متوسط درجه حرارت سالانه آن ۲۶/۹ درجه سانتی‌گراد می‌باشد که حداکثر مطلق درجه حرارت گاه تا ۵۱/۴ و حداقل آن ۱+ نیز می‌رسد. متوسط بارندگی این شهر حدود ۱۵۸ میلی‌متر است. این بندر در طول تاریخ به‌طور مداوم مورد یورش و تجاوز بیگانگان قرار گرفته و بارها و بارها تخریب گردیده است. اولین گروه خارجی که بدین شهر آمدند پرتغالی‌ها بودند و بعد از آن‌ها هلندی‌ها، انگلیسی‌ها و فرانسوی‌ها نیز مدت‌ها در این بندر ساکن بوده‌اند. این بندر در طول ماه‌های سرد در استان مجاور همواره میزبان تعداد بسیاری از میهمانان کشور بوده و هتل‌های بسیاری نیز به همین منظور در این بندر احداث گردیده است. در سال‌های اخیر با ساخت و گسترش چندین اسکله بارگیری در خلیج فارس و از طرف دیگر گسترش راه‌آهن بافق به بندرعباس، این بندر اهمیت ویژه‌ای از نظر بازرگانی، ورود و خروج و ترانزیت کالا یافته است (شکل ۱).

شکل (۱). موقعیت شهر بندرعباس

داده و روش کار

پژوهش حاضر از نوع مطالعات کاربردی است و با توجه به ماهیت موضوع و مؤلفه‌های موردبررسی، رویکرد حاکم بر فرآیند پژوهش از نوع توصیفی-تحلیلی است. پژوهش پیش‌رو، از نظر بعد روش اجرا، از نوع ترکیبی اسنادی-پیمایشی است و نحوه گردآوری داده‌ها پیمایشی مقطعی است. ابزار گردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق در غالب ۳۵ گویه تدوین شده بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را شهروندان شهر بندرعباس تشکیل می‌دادند که حجم جامعه بر اساس آخرین سرشماری (۱۳۹۵) برابر با ۵۲۶۶۴۸ نفر بود که حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۳۸۴ نفر برآورد گردید. روش نمونه‌گیری این پژوهش به صورت تصادفی ساده بود. در این پژوهش به منظور جمع‌آوری داده‌های میدانی از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد که روایی آن از نظر صوری و محتوایی به تأیید خبرگان رسید و به منظور سنجش پایایی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار حاصل از آزمون آلفای کرونباخ برابر با ۰/۷۸۱ بود و با توجه به مقدار به دست آمده که بیشتر از ۰/۷ است، پایایی پرسش‌نامه مورد تأیید قرار گرفت. یافته‌های حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این قسمت نتایج به دست آمده در دو قسمت توصیفی و تحلیلی ارائه می‌شود. در بخش نخست یافته‌های توصیفی نمونه آماری پژوهش در جدول (۱) نمایش داده شده است.

جدول (۱). ویژگی‌های توصیفی نمونه آماری پژوهش

متغیر	نوع متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنس	مرد	۲۰۰	۵۲
	زن	۱۷۹	۴۶/۶
سن	زیر ۲۵ سال	۲۳	۵/۹
	۲۶ الی ۳۰ سال	۶۷	۱۷/۴
	۳۱ الی ۳۵ سال	۱۴۳	۳۷/۲
	۳۶ الی ۴۰ سال	۱۵۱	۳۹/۳
تحصیلات	فوق دیپلم	۸۸	۲۲/۹
	لیسانس	۱۵۹	۴۱/۴
	فوق لیسانس	۱۰۳	۲۶/۸
وضعیت تأهل	دکتری	۳۴	۸/۸
	متأهل	۲۳۹	۶۲/۲
	مجرد	۱۴۵	۳۷/۷

همان‌گونه که در جدول (۱)، قابل ملاحظه است از تعداد ۳۸۴ نفر نمونه آماری پژوهش از نظر جنسیت ۲۰۰ نفر مرد و ۱۷۹ نفر زن، از نظر سن بیشترین تعداد نمونه آماری در گروه سنی ۳۶ الی ۴۰ سال، از نظر تحصیلات

بیشترین تعداد دارای تحصیلات لیسانس، از نظر وضعیت تأهل بیشترین تعداد نمونه آماری پژوهش متأهل می-باشند.

به منظور استفاده از تکنیک‌های آماری ابتدا باید مشخص شود که داده‌های جمع‌آوری شده از توزیع نرمال یا غیر نرمال برخوردار است؟ چون در صورت نرمال بودن توزیع داده‌های جمع‌آوری شده، برای آزمون فرضیه‌ها می‌توان از آزمون‌های پارامتریک استفاده نمود و در صورت غیرنرمال بودن باید از آزمون‌های غیرپارامتریک استفاده کرد که در این مرحله به بررسی نتایج حاصل از آزمون مزبور در مورد هر یک از متغیرها می‌پردازیم و بر اساس نتایج حاصل، آزمون مناسب برای بررسی صحت و سقم فرضیات تحقیق انتخاب می‌کنیم (جدول (۲)).

جدول (۲). نتایج نرمال بودن توزیع داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف

متغیرها	تعداد نمونه	سطح معناداری
زیباسازی محیط	۳۸۴	۰/۰۹۳
ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی	۳۸۴	۰/۰۸۱
افزایش سرزندگی محیط شهری	۳۸۴	۰/۴۳۱
مبلمان شهری	۳۸۴	۰/۵۴۳

با توجه به جدول (۲) مقدار سطح معنی‌داری برای تمامی متغیرها بیشتر از مقدار خطا ۰/۰۵ است بنابراین توزیع فراوانی گویه‌های متغیرها مورد نظر دارای توزیع نرمال می‌باشند.

بررسی وضعیت مبلمان شهری بندرعباس

به منظور پاسخگویی به این فرضیه پژوهش از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شد نتایج به شرح جدول (۳) ارائه شده است.

جدول (۳). نتایج آزمون T تک نمونه‌ای

متغیر	میانگین	آماره T	اختلاف میانگین	Sig	فاصله اطمینان	
					پایین تر	بالا تر
تناسب و زیبایی	۱/۹۸	۴/۳۴	-۱/۰۲	۰/۰۰۰	-۰/۳۲	-۰/۸۹
توزیع مطلوب مبلمان	۲/۶۵	۳/۲۳	-۰/۳۵	۰/۰۰۰	-۰/۲۱	-۰/۶۵
رضایت از مبلمان شهر بندرعباس	۲/۳۲	۲/۵۴	-۰/۶۸	۰/۰۰	-۰/۶۷	-۰/۹۸

با توجه به جدول (۳) در ارتباط با مؤلفه تناسب و زیبایی مقدار میانگین به دست آمده برابر با ۱/۹۸ است، به گونه‌ای که این میانگین، کمتر از میانگین نظری پژوهش (عدد ۳) و اختلاف میانگین آن برابر با منفی ۱/۰۲ است. با توجه به میزان سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین عامل مورد نظر در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. چون مقدار میانگین به دست آمده کمتر از میانگین نظری پژوهش است، پس می‌توان بیان نمود که مبلمان شهری شهر بندرعباس از تناسب و زیبایی پایینی برخوردار است.

در ارتباط با مؤلفه توزیع مطلوب مبلمان مقدار میانگین به دست آمده برابر با ۲/۶۵ است، به گونه‌ای که این میانگین، کمتر از میانگین نظری پژوهش (عدد ۳) و اختلاف میانگین آن برابر با منفی ۰/۳۵ است. با توجه به میزان سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین عامل مورد نظر در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. چون مقدار میانگین به دست آمده کمتر از میانگین نظری پژوهش است، پس می‌توان بیان نمود که مبلمان شهری شهر بندرعباس از توزیع مطلوبی برخوردار نمی‌باشد.

یافته‌های حاصل از بررسی میزان رضایت از مبلمان شهری بندرعباس با توجه به جدول (۳) حاکی از آن است که مقدار میانگین به دست آمده برابر با ۱/۳۲ است، به گونه‌ای که این میانگین، کمتر از میانگین نظری پژوهش (عدد ۳) و اختلاف میانگین آن برابر با منفی ۰/۶۸ است. با توجه به میزان سطح معناداری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ است. اختلاف میانگین عامل مورد نظر در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است. چون مقدار میانگین به دست آمده کمتر از میانگین نظری پژوهش است، پس می‌توان بیان نمود که مبلمان شهری شهر بندرعباس از تناسب و زیبایی پایینی برخوردار است.

بررسی تأثیر مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری

به منظور بررسی تأثیر مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن از رگرسیون خطی ساده استفاده شد که در ادامه نتایج منتج شده به شرح جداول (۴ - ۶) ارائه شده است.

جدول (۴). مقدار همبستگی، ضریب تعیین تعدیل شده و خطای استاندارد برآورد

مقدار همبستگی	ضریب تعیین	خطای استاندارد برآورد	دوربین واتسون
۰/۶۸۹	۰/۴۷۴	۰/۶۵۱	۱/۲۱

با توجه به نتایج مندرج در جدول (۴) مقدار ضریب تعیین برابر با ۰/۴۷۴ است که حاکی از آن است که مبلمان شهری ۴۷/۴ درصد از واریانس متغیر وابسته یعنی کیفیت محیط شهری را تبیین می‌کند. همچنین مقدار دوربین واتسون برابر با ۱/۲۱ است که نشان‌دهنده مستقل بودن باقی‌مانده‌ها از هم است.

جدول (۵). مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون

مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
۱۲/۷۷۹	۱	۱۲/۷۷۹	۳۰/۱۱۲	۰/۰۰۰
۶۲/۳۸۵	۳۸۳	۰/۴۲۴		
۷۵/۱۶۴	۳۸۴	-		

^۱ با توجه به اینکه برای سنجش گویه‌ها از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شده است از این رو عدد ۳ به عنوان عدد حد واسط در نظر گرفته شده است.

با توجه به جدول (۵) مقدار F برابر است با $۳۰/۱۱۲$ و میزان معناداری آن هم برابر با $۰/۰۰۰$ است که کوچکتر از $۰/۰۵$ و معنادار است و متغیر مستقل قادر است به خوبی تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهد؛ بنابراین می-توان عنوان نمود که مبلمان شهری بر افزایش کیفیت محیط شهری تأثیرگذار است.

جدول (۶). ضریب رگرسیون استاندارد نشده و شده، آماره تی و سطح معناداری رگرسیون

ضریب رگرسیون استاندارد نشده	ضریب رگرسیون استاندارد شده (بتا)	آماره تی	سطح معناداری
۰/۵۸۷	۰/۶۸۹	۳/۵۲۵	۰/۰۰۱
۰/۴۷۲		۵/۴۸۷	۰/۰۰۰

با توجه به آنچه در جدول (۶) نشان داده شده است مقدار بتا در این مدل $۰/۶۸۹$ است. بزرگ بودن مقدار بتا نشان‌دهنده اهمیت نسبی و نقش آن در پیشگویی متغیر وابسته می‌باشد. همچنین معادله رگرسیون با ضریب بتای استاندارد به صورت رابطه (۱) می‌باشد.

$$Y = (0.587) + (0.689)X \quad \text{رابطه (۱)} \quad \text{(کیفیت محیط شهری)}$$

بررسی تأثیر مبلمان شهری بر مؤلفه‌های کیفیت محیطی شهر به منظور تأثیر مبلمان شهری بر مؤلفه‌های کیفیت محیطی شهر از رگرسیون خطی ساده استفاده شد نتایج به شرح جدول (۷) گزارش شده است.

جدول (۷). رگرسیون خطی ساده برای تأثیر مبلمان شهری بر مؤلفه‌های کیفیت محیطی شهر

متغیر ملاک	R	R^2	ضریب تعیین تعدیلی	خطای استاندارد پیش‌بینی شده	آماره f	سطح معنی داری
زیباسازی محیط	۴۵ ۰/۲	۲۰ ۰/۴	۰/۱۸۲	۰/۸۱۵	۸/۹۹۶	۰/۰۰۵
ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی	۴۲ ۰/۲	۱۷ ۰/۸	۰/۱۵۵	۰/۸۸۴	۷/۵۹۷	۰/۰۰۰
افزایش سرزندگی محیط شهری	۳۹ ۰/۶	۱۵ ۰/۷	۰/۱۳۲	۰/۵۶۷	۶۵/۴۹۵	۰/۰۱۵

با عنایت به نتایج مندرج در جدول (۷)، برای مؤلفه زیباسازی محیط، مقدار سطح معناداری به دست آمده کمتر از میزان سطح خطا $p < 0/05$ است لذا تأثیر بین متغیرها تأیید می‌شود از این رو می‌توان عنوان نمود مبلمان شهری بر مؤلفه زیباسازی کیفیت محیط شهری تأثیر معناداری دارد. از طرفی با توجه به مقدار ضریب R به دست آمده که برابر با مثبت $۰/۴۵۲$ می‌باشد و مثبت بودن آن در واقع نشان‌دهنده مثبت و هم‌جهت بودن تأثیر مبلمان شهری بر زیباسازی کیفیت محیط شهری است. لذا می‌توان گفت مبلمان شهری بر زیباسازی کیفیت محیط شهری تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین با توجه به ضریب تعیین به دست آمده که برابر با

۰/۲۰۴ می‌باشد می‌توان عنوان نمود که ۲۰/۴ درصد از واریانس متغیر زیباسازی کیفیت محیط شهری به‌وسیله متغیر مبلمان شهری قابل تبیین است.

در ارتباط با مؤلفه ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی با عنایت به نتایج مندرج در جدول (۷)، مقدار سطح معناداری به‌دست‌آمده کمتر از میزان سطح خطا $p < 0/05$ است لذا تأثیر بین متغیرها تأیید می‌شود از این رو می‌توان عنوان نمود مبلمان شهری بر مؤلفه ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی تأثیر معناداری دارد. از طرفی با توجه به مقدار ضریب R به‌دست‌آمده که برابر با مثبت ۰/۴۲۲ می‌باشد و مثبت بودن آن در واقع نشان‌دهنده مثبت و هم‌جهت بودن تأثیر مبلمان شهری بر ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی است. لذا می‌توان گفت مبلمان شهری بر ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین با توجه به ضریب تعیین به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۱۷۸ می‌باشد می‌توان عنوان نمود که ۱۷/۸ درصد از واریانس متغیر ایجاد محیط مناسب فعالیت‌های اجتماعی به‌وسیله متغیر مبلمان شهری قابل تبیین است.

در ارتباط با مؤلفه افزایش سرزندگی محیط شهری با عنایت به نتایج مندرج در جدول (۷)، مقدار سطح معناداری به‌دست‌آمده کمتر از میزان سطح خطا $p < 0/05$ است لذا تأثیر بین متغیرها تأیید می‌شود از این رو می‌توان عنوان نمود مبلمان شهری بر مؤلفه افزایش سرزندگی محیط شهری تأثیر معناداری دارد. از طرفی با توجه به مقدار ضریب R به‌دست‌آمده که برابر با مثبت ۰/۳۹۶ می‌باشد و مثبت بودن آن در واقع نشان‌دهنده مثبت و هم‌جهت بودن تأثیر مبلمان شهری بر افزایش سرزندگی محیط شهری است. لذا می‌توان گفت مبلمان شهری بر افزایش سرزندگی محیط شهری تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین با توجه به ضریب تعیین به‌دست‌آمده که برابر با ۰/۱۵۷ می‌باشد می‌توان عنوان نمود که ۱۵/۷ درصد از واریانس متغیر ایجاد افزایش سرزندگی محیط شهری به‌وسیله متغیر مبلمان شهری قابل تبیین است.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه شهرها به محلهایی برای انجام فعالیت‌های تکراری و زندگی ماشینی شهروندان تبدیل شده‌اند. خیابان‌ها و میدانی‌ها از هرج‌ومرج و عوامل و عناصر مزاحم بصری، شنیداری و رفتاری گوناگونی است که شهروندان را به‌نوعی دچار آشفتگی روحی و جسم کرده‌اند. به نظر می‌رسد گذشته از مسائل شهرسازانه، راه‌حل دیگری که می‌تواند تا حدود زیادی به جامعه خشک و پر هرج‌ومرج کنونی روح و نشاط ببخشد، ورود هنر به‌واسطه المان‌ها به فضاهای شهری است که بی‌گمان به تلطیف و زیباسازی محیط خواهد انجامید و شهر بیمار و خسته را تسکین خواهد داد. پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری نگارش شد. نتایج حاصل از بررسی وضعیت مبلمان محدوده مورد مطالعه حاکی از رضایت پایین شهروندان از مبلمان شهری بندرعباس حکایت دارد. همچنین بررسی تأثیر مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های آن نشان‌دهنده تأثیر مثبت مبلمان شهری بر کیفیت محیط شهری و مؤلفه‌های کیفیت محیطی بود. نتایج این پژوهش با بخشی از یافته‌های پژوهش شمس‌الدینی و نصیبی (۱۳۹۸)، شربتی و همکاران (۱۳۹۷)، یوسل (۲۰۱۳)، مارتر جیمز و همکاران (۲۰۱۴) همخوانی دارد. در تبیین نتایج منتج از این پژوهش می‌توان این‌گونه عنوان نمود که مبلمان شهری به‌عنوان عنصری تحول‌آفرین و درآمدزا که می‌تواند چهره شهر را نیز

به‌عنوان یک نماد داخلی و بین‌المللی به همگان معرفی کند، شناخته می‌شود. مبلمان شهری بخش زیادی از فعالیت‌ها را در شهر سامان می‌دهد و باعث بالا رفتن کیفیت برخورداری شهروندان از محیط پیرامون و افزایش رفاه و لذت آن‌ها در فضاهای شهری می‌شود. در راستای ارتقای رضایت شهروندان از مبلمان شهری بندرعباس پیشنهادات به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- مکان‌یابی انواع مبلمان شهری در نقاط مختلف با دسترسی آسان.
- رعایت فواصل مناسب در استقرار انواع مبلمان با توجه به شرایط محیط و میزان استفاده‌ی کاربران در شهر بندرعباس.
- به‌کارگیری مناسب‌ترین رویه‌ها و فناوری‌های موجود برای مکان‌یابی مبلمان شهری برای بهبود کیفیت محیط شهری در شهر بندرعباس.
- رعایت استانداردها در مکان‌یابی و نصب المان‌های شهری.
- ارائه راهکارهایی جهت افزایش مشارکت مردم در بهبود عملکرد مدیریت شهری در زمینه مبلمان و محیط شهری
- برجسته نمودن فرم المان و نشانه با استفاده مناسب از مصالح و رنگ
- ایجاد المان‌ها و نشانه‌های منحصربه‌فرد و برجسته در میداين مهم شهر بندرعباس
- توجه به فاصله و قابل‌رؤیت بودن المان‌های میداين در جهات مختلف
- جانمایی نشانه‌های شهری و المان‌های میداين شهر در قالب یک نقشه ادراکی به‌هم‌پیوسته در شهر بندرعباس
- طراحی المان و نشانه با در نظر داشتن گروه‌های مختلف سنی و اجتماعی در شهر بندرعباس

منابع

- آزادخانی، پاکزاد، ییلاقیان، آزاده، ییلاقی، مهدی. (۱۳۹۲)، نقش مبلمان شهری بر رضایت‌مندی شهروندان و جذب گردشگر نمونه موردی منطقه ۲ کرمانشاه، اولین کنفرانس ملی معماری و فضاهای شهری پایدار مشهد.
- امینی، امیرحسین و امیر سمیاری (۱۳۸۵)، طراحی مناسب‌سازی مبلمان شهری، همایش ملی مناسب‌سازی محیط شهری، تهران، پژوهشکده مهندسی و علوم پزشکی جانبازان.
- پردیس، نوید (۱۳۹۷). طراحی مبلمان شهری به‌منظور ایجاد آرامش با رویکرد تعاملات اجتماعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، تهران.
- رجب خواه فتانه (۱۳۹۶) تأثیر مبلمان شهری بر منظر و کیفیت فضای شهر رشت پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه گیلان.
- زنگی‌آبادی، علی، رحیمی، علیرضا و سارا میرزایی (۱۳۹۲) تحلیل تطبیقی مبلمان شهری حاشیه کارون و زاینده‌رود، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، ۲۸(۳): ۴۵-۶۷.

شمس‌الدینی، علی، نصیبی، ساسان (۱۳۹۸) نقش و جایگاه چیدمان مبلمان شهری در شادابی و سرزندگی فضاهای شهری (مطالعه موردی: مناطق ۱۱ گانه شهرداری شیراز)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۰(۳۸): ۸۳-۹۶.

فکوهی، ناصر (۱۳۸۳)، انسان‌شناسی شهری، تهران، نشر نی.

فلاح، مهدی (۱۳۹۲) طراحی مبلمان شهری، انتشارات آذرخش، تهران، چاپ اول.

فیضی، محمدجواد؛ علیرضا امجدی و پروین شیخی، ۱۳۹۳، تأثیر منظر شهری بر ایجاد هویت و آرامش بصری شهروندان، کنفرانس ملی معماری و منظر شهری پایدار، مشهد، موسسه بین‌المللی مطالعات معماری و شهرسازی مهرآز شهر.

قدیری محمود، شهربابکی صغری. (۱۳۹۵) تحلیل کیفیت کالبدی محیط مسکونی بازسازی‌شده شهر بم. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۱۶ (۴۰): ۹۳-۱۱۲.

قره‌خانی، کمال (۱۳۹۴) بررسی جایگاه و نقش مبلمان‌های شهری (المان) در محیط‌های شهری نمونه موردی: همدان، دومین همایش ملی معماری، مرمت، شهرسازی و محیط‌زیست پایدار، همدان، انجمن ارزیابان محیط‌زیست هگمتانه، دانشکده شهید مفتح.

کاغذلو، زهرا، لادن مقدم، علیرضا، اکبری، سعید (۱۳۹۹) ارزیابی تأثیرات کیفیت منظر شهری در ارتقای پیاده‌مداری در فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه: شهر رامیان)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۱(۴۰): ۹۱-۱۰۶.

کیایی، مریم (۱۳۹۶) سنجش تأثیر مبلمان شهری در هویت بخشی و سرزندگی بافت‌های تاریخی شهری، فصلنامه میراث گردشگری، ۲(۷): ۱۳۳-۱۵۴.

محمدی، زینب (۱۳۹۷) بررسی تأثیر کیفیت فضای شهری بر میزان حضور زنان در شهر اهواز نمونه موردی محله کیانپارس، مجله معماری شناسی، ۱(۳): ۳۴-۶۵.

مرتضایی، رضا (۱۳۹۳) رهیافتهایی در طراحی مبلمان شهری یکپارچه، فصلنامه منظر، ۴(۱۲): ۲۳-۵۴.

نوابخش مهرداد، پورموسوی سیدموسی، تاجیک زهره. (۱۳۹۲) بررسی تطبیقی شاخص‌های توسعه پایدار اجتماعی کلان‌شهر تهران مطالعه موردی؛ منطقه ۶ و ۱۰. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. ۱۳ (۲۹): ۱۷۹-۱۹۴.

Allahdadi, M. (2017). **Explaining the criteria of designing urban furniture and landscape, with a cultural-social design approach.** Journal of History Culture and Art Research, 6 (4), 165-175.

Burton, E. And Mitchell, L. (2004) **Inclusive urban design: Street for life**, Oxford Architectural Press

Okeke, D. C. & Ifeoma, U. (2019). **Conceptualizing urban space (environment) for the delivery of sustainable urban development in Africa: evidence from Enugu City in Nigeria.** Land Use Policy, 87, 104074

Vidal, R., & Sánchez-Pantoja, N. (2019). **Method based on life cycle assessment and TOPSIS to integrate environmental award criteria into green public procurement.** Sustainable Cities and Society, 44, 465-474.

Vidal, R., & Sánchez-Pantoja, N. (2019). **Method based on life cycle assessment and TOPSIS to integrate environmental award criteria into green public procurement.** *Sustainable Cities and Society*, 44, 465-474.

Bently, I.(2011). **Responsive Environments: A Manual for Designers.** (M. Behzadfar, trans). **Iran University** of Science and Technology Publications,6.

Kamp, I. V., Leidelmeijer, K., Marsman, G., Hollander, A.D, (2003). **Urban Environmental Quality and Human Wellbeing** towards a Conceptual.

Zoolix (2011) '**Success factors of place marketing: A study of place marketing practices in northern Europe and the United States**', doctoral dissertation, Helsinki University of Technology, Institute of Strategy and International Business, Finland.